ครูบ้านนอก .คอม
www.kroobannok.com

100 ปี กับการยืมคุณภาพ ตรรกะทางสังคมของอุดมศึกษาไทย

นำเสนอเมื่อ : 13 ส.ค. 2568

เมื่อเร็วๆ นี้ ทางมหาวิทยาลัยฮ่องกง ได้จัดงาน Higher Education Research Association (HERA) ครั้งที่ 11 โดยได้เชิญนักวิชาการจากทั่วโลกเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิด ภายใต้หัวข้อ อนาคตของการอุดมศึกษา : ความท้าทายเก่าและใหม่ (The future of Higher Education: Facing the Old and the New Challenges) ในการนี้ ดร.รัตนา แซ่เล้า ผู้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล แผนกธรรมศาสตร์ ซึ่งในปี 2558 ได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง A Critical Study of Thailand's Higher Education Reforms: The culture of borrowing กับสำนักพิมพ์ Routledge ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยบทบาทของความคิดของตะวันตกที่ที่อิทธิพลกับการพัฒนาการอุดมศึกษาไทย ได้เข้าร่วมในการประชุม พร้อมนำ เสนอผลงานทางวิชาการเรื่อง การยืมคุณภาพ: ตรรกะทางสังคมของอุดมศึกษาไทย (Borrowing quality: The sociologic of Thailand's higher education)

ดร.รัตนา แซ่เล้า ผู้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล แผนกธรรมศาสตร์ ได้กล่าวว่า "รูปแบบการอุดมศึกษาแบบตะวันตก มีอิทธิพลต่อการศึกษาในเอเชียอย่างมาก รูปแบบการอุดมศึกษาของยุโรป โดยเฉพาะจากฝรั่งเศสเรื่อง Grande Ecole จะมีอิทธิพลเหนือกว่าในช่วงแรกๆ ของการสร้างชาติและการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง รูปแบบการอุดมศึกษาจากสหรัฐอเมริกา เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยในเอเชียเพิ่มขึ้น ซึ่งทั้งที่จริงแล้วสหรัฐอเมริกาเองก็ได้ยืมรูปแบบมาจากหลายแหล่ง เป็นผลพลอยได้จากแนวคิดหลักสามประการ ได้แก่รูปแบบวิทยาลัยของอังกฤษ อุดมคติมหาวิทยาลัยด้านวิจัยของเยอรมนีในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และแนวคิดแบบอเมริกันเรื่องการให้บริการต่อสังคม

สำหรับในประเทศไทย การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกันระหว่างรูปแบบจากต่างชาติ กับการยืมแบบเลือกสรร โดยในช่วงเริ่มต้นอิทธิพลของยุโรปจะมีความ สำคัญกับการก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์คือให้การศึกษาแก่ชนชั้นสูง ที่ทำหน้าที่ปกครองเพื่อรับใช้ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ และการบริหารงานในกระทรวงต่างๆ ในทำนองเดียวกันกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกๆ ของประเทศไทย อาทิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้งขึ้นเพื่อความเชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเน้นที่เกษตรกรรม และมหาวิทยาลัยศิลปากรที่เน้นด้านศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของอเมริกาเริ่มมีบทบาทในการขยายตัวของการอุดมศึกษา และทำให้เป็นของมวลชนมากขึ้น ส่งผลให้ภาคส่วนนี้ขยายตัวไปยังภูมิภาคอื่นๆ ของไทย เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในช่วงทศวรรษ 1990 โดยมีโลกาภิวัตน์ และมาตรฐานสากล อาทิ การจัดอันดับมหาวิทยาลัยเข้ามามีบทบาทแทน

โดยในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา ภาคอุดมศึกษาของไทยได้เผชิญกับความพยายามในการปฏิรูปมาหลายครั้ง จากในกรุงเทพมหานครระบบก็ได้ขยายตัวไปสู่ทุกจังหวัด และปัจจุบันมีนักศึกษากว่า 2 ล้านคนในหลักสูตรและสาขาวิชาที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอุดมศึกษาของไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลของการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งในในระดับโลก ระดับภูมิภาค หรือระดับประเทศ ทั้งนี้ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียปี 2540

ผู้กำหนดนโยบายของไทยได้ฉกฉวยโอกาสเพื่อปรับปรุงและปฏิรูประบบการบริหาร
รวมถึงนำการยกเลิกกฎระเบียบในระดับอุดมศึกษามาใช้ และการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัย หลังจากปี 2540
เริ่มมีการรับอิทธิพลจากการจัดอันดับมหาวิทยาลัยระดับนานาชาติ ซึ่งส่งผลให้เกิดนโยบายด้านคุณภาพขึ้น
การขยายตัวของระบบการประกันคุณภาพและการประเมินคุณภาพได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อการอุดม
ศึกษาของไทย

ถึงแม้ประเทศไทยจะภูมิใจว่าไม่เคยเป็นเมืองขึ้นของใคร แต่การศึกษาได้ค้นพบว่ามี
“วัฒนธรรมการยืม” ซึ่งมุมมองนี้ได้ตอกย้ำให้เห็นว่าได้มีวัฒนธรรมหนึ่งเหนือวัฒนธรรมอื่น
โดยวัฒนธรรมในกลุ่มแรกมักเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในโลกตะวันตก ที่ถูกมองว่า "ทันสมัย" และ "อารยะ"
มากกว่า กลุ่มหลังมักเป็นประเทศกำลังพัฒนาในซีกโลกตะวันออก
ในกรณีนี้การยืมนโยบายจากตะวันตกมีหน้าที่ที่ชัดเจนในการยกระดับและปรับปรุงภาพลักษณ์ของกลุ่มหลังให้เป็นที่
ยอมรับและอารยะมากขึ้น ตั้งแต่ภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคม ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากอเมริกา
ไปจนถึงการก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ มีการถกเถียงกันว่าองค์ความรู้ รูปแบบ
และค่านิยมแบบตะวันตกได้ส่งผลกระทบและทิ้งรอยที่สำคัญต่อการก่อตั้งและการพัฒนาระบบการอุดมศึกษาของ
ไทยอย่างมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์อย่างละเอียด
เพื่อใช้ในการศึกษาพัฒนาการรวมสมัยของระบบการอุดมศึกษาของไทยที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ
รวมถึงต้องมีการวิเคราะห์ในระดับสถาบัน เพื่อทำความเข้าใจเรื่องอุดมศึกษาของไทย
ในภาพรวมอย่างเชิงลึกและครอบคลุมให้ทั่วถึง